

Sed ex superius dictis, 57100. Hexapodis
conveniunt Perticæ Rhinlandicæ 29549 $\frac{1}{4}$.
Passus Rom. vet. 74495, seu proxime Millia-
ria Rom. vet. 74 $\frac{1}{2}$. Orgyæ Olympicæ 59596.
adeoque Stadia Olympica 596. sed Stadia
Alexandrina 517 $\frac{1}{2}$.

Integer vero ambitus circuli Terræ magni,
habet Hexapodas Paris. 20556000. Perticas
Rhinlandicas 10637730. Milliaria Rom. vet.
26818 $\frac{1}{4}$. Stadia Olympica 214546. Stadia
Alexandrina 186237.

Semidiametro itaque Terræ obveniunt He-
xapod. Paris. 3271589. Perticæ Rhinlandicæ
1693047. Milliaria Rom. vet. 4268. Stadia
Olympica 34146. Stadia Alexandrina 29641.

SECTIO IV.

DE VALORE PECUNIÆ VETERIS, EAMQUE NU- MERANDI RATIONE.

POpulum Romanum ab initio num-
mis ex ære fuisse usum, apud
omnes in confesso est. Asses pri-
mum librales cudi vel etiam flari
coepe-

cœperunt , item Semisses , Trientes , Quadrantes , Sextantes , Stipes Unciales , Semunciae , Sextulae ; quin & Dupondii & Quadrasses , forte etiam Decusses. Horum plerorumque exempla asservantur inter cimelia curiosorum , quæ diligenter delineata dedit Dn. Bouteroüe , *Recherch. curieuses des Monnoyes de France* , ab initio : item Molineus , *Cabin. de la Biblioth. de S. Genevieve* , pag. 45. seqq. Miror itaque , doctissimum Wagenfeilium , de Re Mon. Vet. Rom. p. 27. asserere , asses hos librales ad unum omnes periisse : cum tamen passim nummophylacia tales ostendant superstites , indubiæ antiquitatis.

Asses hos numerando exprimere fere solebant per vocem æris , ex. gr. deni æris ; centeni æris ; mille æris ; dena millia æris ; centena millia æris ; decies centena millia æris ; subintellige asses.

Postquam vero res Romanæ tot victoriis auctæ essent , magnaue argenti copia ex opulentis spoliis congesta ; tum etiam nummi argentei cudebantur , Denarii appellati ; singuli enim denis assibus æstimabantur. Percutiebantur etiam Quinarii à valore quingulorum assium dicti , qui & Victoriati à signo impresso : Sestertii præterea , Libellæ , Sembellæ , Teruncii : quorum tamen exempla rarius hodie occurrunt. Ab eo tempore ratio
nu.

numerandi Sestertiaria Romanis maxime ar-
risit. Eam Budæus primum cum successu ex-
plicare conatus est, quem secuti sunt G. Agri-
cola, Hotomanus, Hostus, Jos. Scaliger, E-
ryc. Puteanus, de Choquier, Salmasius, alii.
Rem totam vero exhaustisse videtur Fr. Gro-
novius in eruditissimo tractatu de Sestertiis.
Nimirum summas minores numerabant per
Sestertios, scil. nummos, quorum singuli du-
os asses & semis æris gravis valebant, majores
vero ex ejusdem, Budæum secuti, sententia et-
iam per Sestertia, scil. pondera vel pondo: li-
bram enim comminiscabantur nummariam
centum denariorum, à stathmica & mensurali
diversam, quæ responderet minæ Græcorum
totidem drachmis constanti. Verumenimve-
ro, licet ex infinitis fere veterum scriptorum
locis satis aperte demonstrari possit, contra
Agricolam ejusque sequaces, singulos Sester-
tios denarii quartæ parti, singula vero Sester-
tia denariis ducentis & quinquaginta fuisse
æquiparata; ratio tamen nondum satis patet,
quare genus masculinum millesimam duntaxat
generis mutati partem denotet, cum non ubi-
que *τὸ millia*, quod Scaliger voluit, commode
subintelligi possit, alique hic à Budæi & Gro-
novii sententia recedant. Præterea si uspiam,
hic certe desideratur fides lectionum in libris
vetustis.

Lapides antiqui inscripti, qui longe plu-
ris

ris in hoc casu æstimandi sunt, quam codices manu exarati sæpiusque transcripti, si certæ pecuniæ summæ mentionem faciunt, rarius Sestertii vocem, sed ejus loco notam characteristicam HS expressam habent, cui sæpiissime juncta litera N. nummi nota. Millenarius numerus indicatur ut plurimum virgula jacente super capite numeri: sic $\overline{X}$, decem millia; $\overline{CC}$, ducenta millia significat. Aliquando loco virgulæ additur M. nota millenarii. Constanter autem intelliguntur Sestertii minores seu quadrantes Denariorum, nunquam Sestertia majora. Ejusmodi Inscriptiones copiose inveniuntur apud Villalpandum, Gruterum, Reinesium, Sponium. Unicam apponere lubet, quam ante annos hos viginti Tollentini, quod agri Piceni oppidum est, Curia affixam descripsi & in pugillares retuli. Exstat eadem sed parum alterata apud Gruterum pag. 169.

EX. S. C.

SCHOLA. AVG. COLLEG. FABROR.

TIGNVAR. IMPENDIS. IPSORVM. AB.
 INCHOATO. EXSTRVCTA. SOLO. DATO. AB. T. FV
 RIO. PRIMOGENIO. QVI. ET. DEDIC. EIVS. HS. X. N. DEP.
 EX. CVIVSVMM. REDIT. OMNIB. ANNIS. XII. K. AVGST.
 DIE. NATALIS. SVI. EPVLENTVR.

De-

Decem hæc millia sestertium nummum ex
meis rationibus efficiunt libras Turon. mille,
feu florenos quingentos, quorum redditus an-
nuus (usura centesima in mentem) est librar.
Tur. 120. feu flor. 60.

Operæ pretium erit, integrum etiam Mar-
tialis Epigramma 75. lib. 10. adjungere, in quo
discrimen generis aperte notare licet:

Millia viginti quondam me Galla poposcit,

Et fateor magni non erat illa nimis.

Annus abiit, Bis Quina dabis Sestertia, di-
xit:

Postere plus visa est, quam prius, illa
mibi.

Jam duo poscenti post sextum Millia mensem,

Mille dabam nummos, noluit accipere.

Transferant binæ forsitan, trinæve Kalendæ,

Aureolos ultro quattuor ipsa petit.

Non dedimus, centum jussit me mittere num-
mos;

Sed visa est nobis hæc quoque summa gra-
vis.

Sportula nos junxit Quadrantibus arida cen-
rum:

Hanc voluit puero diximus esse datam.

Inferius numquid potuit descendere? fecit,

Dat gratis; ultro dat mibi Galla? nego.

Viginti millia Sestertium nummum nostra
computatione æquantur 2000. libr. Turon.
Bis

Bis quina, i. e. dena Sestertia, 1000. libr. Tur.
 Duo millia Nummum, 200. libr. Tur. Mille
 Nummi, 100. libr. Tur. Quatuor Aureoli seu
 Aurei æstimabantur apud Romanos 400. num-
 mis. id est, 40. libr. Tur. Centum Nummi, 10.
 lib. Tur. Centum Quadrantes pares sunt 25.
 assibus, id est, 12. solidis Turon. cum semisse.

Hoc modo progrediebantur usque ad De-
 cies centena millia, quæ vel hac ipsa ratione
 enunciabant, vel compendio per Decies cen-
 tena, vel simplicius per *Decies*, scil. HS. Plu-
 tarchus in vita Antonii, τῶν εἰλῶν τινὲν, αἰτ. μυ-
 ριάδας ἐκέλευσε πέγτε καὶ εἰκοσι δοῦναι. τὲτο
 Ῥωμαῖοι δέκις καλῶσι. *Amicorum cuidam quinque
 & viginti myriadas (drachmarum) dari iussit;
 hoc Romani Decies vocant.* Cicero l. 3. & 4 in
 Verr. eandem summam modo Decies centena
 millia HS, modo Decies HS appellat. Di-
 gnum est etiam Epigramma elegans Martialis
 quod è libr. 1. Ep. 103. hic apponatur: ex cu-
 jus versu primo & ultimo idem patet.

*Si dederint superi decies mihi millia centum,
 Dicebas, nondum, Scævola, factus eques:
 Qualiter ô vivam? quam large? quamque
 beate?*

*Riserunt faciles & tribuere dei.
 Sordidior multò post hæc roga, penula pejor:
 Calceus est sarta terque quaterque cute,*

De-

Deque decem plures semper servantur olivæ,

Explicat & cœnas unica mensa duas.

Et Vejentani bibitur sax crassa Rubelli:

Asse ticer repidum constat, & asse focus.

In jus, ô fallax atque inficiator, eamus.

Aut vive, aut Decies, Scavola, redde deis.

Eadem ratione dixerunt duodecies, vices, centies, millies, HS. &c. Apud Tacitum Ann. XIII. 42. P. Suilius, Senecam increpando, quærit: *qua sapientia, quibus philosophorum præceptis, intra quadriennium regia amicitia, rer millies Sestertium paravisset?* valet hoc nostro calculo triginta milliones librar. Tur. vel decem milliones Imperialium. Vicies septies millies Sestertium Tiberius reliquerat, quod Cæsar non toto vertente anno absumpsit; facit milliones lib. Tur. 270. Quadringenties millies HS. Vespasianus, teste Suetonio, initio sui principatus professus est opus esse, ut Respublica stare possit, quod efficit 4000. milliones lib. Tur. Plurima ejusmodi exempla collegit Hostus, l. 2. rei numm. vet. c. 5. Hotomanus p. 189. seqq.

Summas has majores notabant vel ipsis verbis expressis, vel per signa. Prioris exemplum suppeditat nummus æreus Hadriani Imperatoris, cum hac epigraphe*: RELIQUA VETERA HS NOVIES MILL. ABOLITA. Adstat Imperator face fasciculum comburens.

* *Vid. Fig. XI.*

Pertinet huc etiam Inscriptio Romæ in ponte Senatorio , apud Gruterum pag. 10.

IMP. CAES. DIVI. TRAIANI. PARTHICI. F. D. NERVAE.
NEP. TRAIANO. HADRIANO. AVG. PONT. MAX.
TRIB. POT. II. COS. II. QVOD. VNVS. OMNIVM. PRINCI
PVM. ET. SOLVS. REMITTENDO. SESTERTIVM.

NOVIES. MILLIES. CENTENA. MILLIA. N.
DEBITVM. FISCO. NON. PRAESENTES. MODO. SED. ET.
POSTEROS. SVOS. PRAESTITIT. HAC. LIBERALITATE.
SECVROS. &C.

Amplius hæc illustrat Spartianus , de Hadriano , in vita , verba faciens : *Ad colligendam autem gratiam nihil præmittens , infinitam pecuniam , quæ fisco debebatur , privatis debitoribus in urbe atque Italia , in provinciis vero , etiam ex reliquis ingentes summas remisit , syngraphis in foro Divi Trajani , quo magis securitas omnibus roboraretur , incensis.* Æquantur vero HS. novies millies ex nostris rationibus , 90. millionibus libr. Turon. Exemplum itidem majoris summæ per signa notatæ desumere placet è libro Imagin. & Elog. Viror. Illustr. ex Bibliotheca Fulvii Urfini Romæ Ann. 1570. edito , ubi pag. 99. monumentum exstat Medici à divitiis permagnis commendati :

P. DE.

P. DECIMIUS. P. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR.

HIC. PRO. LIBERTATE. DEDIT. IIS 100.

HIC. PRO. SEVIRATV. IN. REMP.

DEDIT. IIS. ∞ ∞.

HIC. IN. STATVAS. PONENDAS. IN.

AEDEM. HERCVLIS. DEDIT. IIS

HIC. IN. VIAS. STERNENDAS. IN.

PVBLCVM. DEDIT. 100 ∞ ∞

HIC. PRIDIE. QVAM. MORTVVS. EST.

RELIQVIT. PATRIMONI.

IIS ∞ *

Hæc sic lego : Publius Decimius , Publii Libertus,
Heros Merula , Medicus Clinicus , Chirurgus Oculari-
us , Se - Vir . Hic pro libertate dedit HS. 5000.
(500. libr. Tur.) Hic pro Seviratu in Rempubli-
cam dedit HS. 2000. (200. libr. Tur.) Hic in
statuas ponendas in ædem Herculis dedit HS. 300000.
(30000. libr. Tur.) Hic in vias sternendas in
publicum dedit HS. 307000. (30700. libr. Tur.)
Hic pridie , quam mortuus est , reliquit patrimonii
HS. 200000000. id est , 200000. Sestertia , seu
Bis Millies HS. (20. milliones libr. Tur.)

Paulo aliter hæc leguntur inter Gruteri Inscriptiones fol. 400. n. 7.

Quotiescunque scriptores Romani certum commemorant numerum nummorum, aliam eorum speciem non intelligunt quam Sestertios.

Negligi non debet mos peculiaris Romanorum computandi æs excurrens per partitionem assis, quem tradit Volusius Mætianus, subobscurè tamen; quem feliciter interpretatur Gronovius l. 3. c. 10. seqq.

Assium libralium mutationes, aliaque monetæ apud Romanos fata, è verbis Plinii lib. 33. c. 3. discere possumus, sic enim illa juxta textum à R. P. Harduino emendatum: *Populus Romanus ne argento quidem signato, ante Pyrrhum regem devictum usus est. Librales (unde etiam nunc libella dicitur, & dupondius,) appendebantur asses. Quare aris gravis pœna dicta. — Servius rex primus signavit æs. Antea rudi usos Roma Tymæus tradit. Signatum est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Maximus census CX. M. assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno Urbis CCCCLXXXV. [ante æram Christ. CCLXVII.] Q. Ogulnio, C. Fabio Coss. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarium pro decem libris aris, quinarium pro quinque, sestertium pro dupondio ac semisse. Librale autem pondus aris imminutum bello Punico primo [coepit hoc*

hoc anno Urbis CCCCXC, ante æram Chr. CCLXII. duravit per 24. annos, Romani vero maxime circa finem premebantur] cum impensis Respubl. non sufficeret: constitutumque ut asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes facta lucra, dissolutumque æs alienum. Nota aris fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis: in triente vero & quadrante, rates. Quadrans antea teruncius vocatus à tribus unciiis. Postea Hannibale urgente Marcum, Q. Fabio Maximo Dictatore, [anno Urbis tere DXXXVII. ante æram Chr. CCXV.] asses unciales facti: placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. Ita Respublica dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ: & inde bigati quadrigatique dicti. Mox lege Papiria semunciales asses facti, [quod alii ad annum Urbis DLXIII. ante æram Christi. CLXXXIX. alii vero ad ann. Urb. DLXXXVI. ante ær. Chr. CLXVI. referunt] Livius Drusus in Tribunatu plebis octavam partem aris argento miscuit. [Anno Urbis DCLXIII. ante æram Chr. LXXXIX. Sed acta Drusi uno deinde Senatusconsulto abrogata sunt, docente Cicerone, l. 2. de leg.] Qui nunc Victoriatas appellatur, lege Claudia percussus est. Antea enim hic nummus ex il-

lyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria. & inde nomen. Aureus nummus post annum *LXII.* percussus est, quam argenteus, [ideoque anno Urbis *DXLVII.* ante ær. Chr. *CCV.*] ita ut scrupulum valeret sestertiis vicens: quod effecit in libras, ratione sestertiorum, qui tunc erant, sestertios *DCCCC.* Post hæc placuit *X. XL.* signari ex auri libris: paulatimque principes imminuere pondus: minutissime Nero ad *XLV.*

Celebris hic notari meretur disquisitio, an denarii argentei primò cusi, diversi fuerint ponderis ab illis, qui post diminutionem assis prodierunt, quorum adhuc maxima copia sub Consularium nomine occurrit. Affirmativam reddit probabilem, maxima proportionis æris ad argentum mutatio. Vix enim credibile est, unius generis nummum argenteum certæ æris portioni respondisse, cui mox vigesima quarta ejus pars esset æquiparanda. Savotus sane, quanquam à plerisque idcirco irritus, primos denarios unciales, aut minimum quatuor eorum in uncia statuit. Vidit enim exempla eorum, qui 126. grana Paris. pendebant, ex quorum una parte exstant Jani frontes, ex altera quadrigæ cum Jove fulgurante victoriaque & epigraphæ, *ROMA:* estque ille ipse cujus iconem dedit Patinus in tabula incertorum, qua Fulv. Ursini familias Romanas auxit, ubi primum occupat locum:
eun-

eundem etiam delineatum dedit Molinetus, *Cabin. de la Biblioth. de S. Genevieve*, pag. 56. ubi Denarium duplicatum nominat. Ipse non tantum apud amicos tales nummos invenit, sed & propriae arculæ unum recondunt, indubiæ antiquitatis, operisque elegantis, à Græca haud dubie manu; pondus est granorum Paris. 124. cetera integerrimus: literæ non sunt exstantes ut in reliquis, sed cavæ & post percussionem nummi demum impressæ, in iisque notari meretur figura literæ A, * non clausa, sed ex parte aperta, quod remotæ antiquitatis est indicium. Viderat præterea Savotus alios nummos ejusdem ponderis cum imagine equi vel etiam cervices equinæ & epigraphe, ROMANO, quales icones etiam reperiuntur in Goltzii Græcia Magna Tab. XVIII. Hanc Savoti sententiam pernegat imprimis Gronovius l. 2. c. 1. de Sest. item l. 3. c. 9. non uno allato argumento. An vero rem conficiat, alii viderint, nostram enim non facimus hanc controversiam.

Deveniendum tandem est ad examen valoris pecuniæ Rom. veteris relatæ ad nummos hodiernos, quod commodè peragitur per denarium argenteum Consularem, qui inventus est gran. Paris. 74 $\frac{2}{7}$. D. Bouterotie experimento didicit in denario quodam Augusti, puritatem argenti eo ascendisse, ut non nisi 5. grana in marca deessent ad summam

* Vid. Fig. VIII.

perfectionem. Talem autem reliqui denarii raro assequuntur. Quod si itaque argentum denariorum ejusdem gradus statuamus cum eo, ex quo Ludovicei argentei hodie percuntur, nempe 11. den. in marca, pondusque ejusdem Ludovicei argentei, *du Louis blanc, de l'Escu blanc*, ponamus ex legibus 516. gran. Paris. (scil. neglecto remedio,) ejus vero pretium, 3. librarum seu 60. solidorum Turon. (mutationes enim subinde factas non moramur,) proventient pro valore Denarii Romani Consularis, 8. Solidi cum besse non integro. Sed & bessē hunc negligere possumus, si cogitemus, quod antiquitus neque à Romanis neque à Græcis aliquid fuerit exactum in percussione nummorum, tum in sumptus, tum in lucrum Reipublicæ, vel Principis, quod Galli vocant *le droit de Seigneuriage & de Brassage*. Difficile quidem est certi aliquid hac de re in universum statuere, propter perpetuam æstimationis argenti variationem; nostra tamen tempora præcipue respicimus. Prævit nobis in hoc valore statuendo R. P. Harduinus Soc. Jes. in doctissimis ad Plinium notis passim. Respondent vero octo Solidi Turon. tribus nostratium *Batzis*, vel duobus *Schillingis*, vel 12. *Cruciatis*, vel 24. nummulis Argentoratensibus, *Strasburger Pfennig*. Septem igitur Denarii cum semisse, pretio æquantur uni *Imperiali* seu *Vallensi*, einem *Reichs-*

Reichsthaler, quatenus hic sumitur par *Floren*-
no cum semisse, *anderthalben Reichsgulden*,
seu ut alibi effertur, 24. *Sächsischen oder gu-*
ten Groschen, seu 36. *Marien - Groschen*, seu 3.
Marck Lübisck, seu 90. Cruciatis, *Creutzer*.
Tot enim fere sunt computandi rationes quot
urbes. Apud nostrates unus *Florenus*, 1. Fl.
continet 10. *Schilling*, unus *Schilling*, 1. Sch.
complectitur 12. *Pfenning*, Pf. in quo fere sub-
sistere solent. In contractibus tamen publi-
cis aliisque negotiis Reipublicæ, computis
item Notariorum, Libris utuntur, *Pfund Pfen-*
ning, quarum singulæ viginti Schillingis, seu
duobus Florenis, seu 120. Cruciatis æstimantur.
Hæc ita præmitti conveniebat pro fa-
ciliiori intellectu, & (si ita videretur) conver-
sione Tabularum nostrarum, in quibus pretia
pecuniæ veteris exhibentur.

Hunc ipsum veteris pecuniæ Rom. æsti-
mandæ modum, etiam isti temporibus, quo Asses
adhuc librales erant, applicant omnes, qui-
cunque hætenus hac de re scripserunt, etiam
vetusti. Dionysius certe Halicarnassæus ubi
de classibus agit, in quas Servius Tullius ci-
ves Romanos, census causa, distinxerat, cen-
tum millia æris vertit *ἑκατὸν μνᾶς*, *centum*
Minas, & mox *μυρία δερχμᾶς*, *decem millia*
Drachmarum, quod quidem verissimum est,
si respiciamus pretium æris ad argentum, qua-
le tum fuit cum Denarius Assibus libralibus

decem permutaretur. At vero sciendum est, Romanos tunc temporis ære quidem sic satis abundasse, non item argento, quod non minus ac ipsum aurum, gemmarum loco habebatur. Minime itaque mirari debemus immane argenti pretium supra æs, cum istud ad usum pecuniæ flari primo cœpit: septima enim uncia argenti portio (si quidem è tali pondere denarius primum fuerit) decem æris libris æquabatur, id est, una argenti pars 840. partibus æris. Unde nemo, nisi plane iniquus censor, negare poterit, pecuniæ hujusmodi æstimationem ex ære non argento esse instituendam; maximeque hic valere debet de eodem argento, quod Aufonius de auro prædicat;

*Auro magnus honos, auri pretium tamen est
æ.*

Sane non possunt non ridendos se sistere, qui aliter de hac re statuunt. Denarium scilicet communiter comparant cum Regali Hispanico, seu Julio Italico, adeoque decimam ejus partem, scil. assem libralem cum Bajocco. Bonum factum! æquiparare assem libralem veterem numulo novello ejusdem metalli, qui vix decimam sextam alterius partem in pondere habet: quasi vero post tot exhaustos montes, toties rarius hodie æs existeret, quam olim primis post Romam conditam seculis fuerat. Certe qui

qui tunc centum millia æris possedit, totidem libras æris possedit, unde haud aliter ipsius divitiæ sunt æstimandæ, quam ex æstimatione æris. Sed si vel maxime æs pro norma pecuniæ ponere velimus, difficultas oboritur in assignando vero ejus pretio: commodissima tamen mihi videtur via, si attendamus ad tempora, quibus Romæ asses semunciales facti sunt, eorumque sedecim uno denario permutati. Hinc enim discimus, si sedecim semunciae, seu uncia octo æris valent 8. solidos Turonicos, duodecim uncias, seu libram integram, id est ipsum assem æris gravis, duodecim solidos Tur. valituram. Ad hodiernum æris pretium proxime hæc accedunt, saltem in nostris regionibus. Ne vero quis existimet, nimium fieri à nobis, adducamus iterum primæ classis censum à Servio Tullio institutum, nempe centum millia æris, quod efficit 60000. libr. Turon. nostro calculo, sed aliorum, 4000. tantum. Hic exclamabunt nonnulli, tantam summam nulli civium Romanorum tunc temporis quadrare. At secus omnino apparet, cum & multæ familiæ illustres atque potentes Romæ tunc reperirentur, aliæque subinde ex circumjectis populis, imo & remotis, opibus valentes, illuc migrarent, quod ex historia non grave erit monstrare. Quin potius abjecte nimis de potentia Rom. judicare censendi sunt, qui summas privati
civis

civis divitias non ultra 4000. libr. Tur. se extendisse asserunt. Sed de his suum cuilibet iudicium liberum esto, nobis proposuisse sufficiat.

Pretia Denarii Imperatorii, quales sub Nerone cudi cœperunt, non exhibentur in Tabulis nostris, in quibus ad solum Consularem attendimus. Si itaque & horum valores veri desiderantur, pretia octavâ sui parte sunt multanda. Puto tamen æque facile hanc reductionem in computo posse omitti; tantundem enim valebant hi Denarii apud Romanos, ac illi antiquiores & graviores, intelligendumque est, tum primum ponderi aliquid demptum fuisse, ad sumptus, commodumque Principis, quod antea non fiebat.

Aureos Rom. nummos difficile est determinare, ob rationem auri ad argentum varie mutatam; istud enim ad hoc fuit olim ratione pretii, ut 12. ad 1. nunc vero ut $15\frac{1}{2}$. ad 1. fere. Apud ipsos Aureus 25. denariis seu centum sestertiis æstimabatur. Ob similitudinem auri, licebit saltem eosdem conferre cum *Ducatis* hodiernis. Sic Aureus Consularis pondere æquivalet Ducatis $2\frac{3}{4}$; Imperatorius vero Ducatis $2\frac{1}{2}$. Solidus Constantini M. & successorum ejus convenit pondere cum Ducat. $1\frac{1}{2}$. Libræ præterea Rom. vet. competunt pondere Ducati 95. proxime,

De nummis argenteis ac æreis à Constantino M. primò cussis, nihil habeo quod dicam, nisi prioris generis, Milliarenfes & Milliarenfios dictos, sexaginta è libra fuisse percussos, singuli itaque 104. gran. Parif. pensabant, 12. propterea solidis Turon. æquiparandi. Uno solido aureo 12. Milliarenfes permutabantur. De Folle vero, ejusque materia & pondere perplexior quam utilior tractatio est, fatente Hotomano de Re nummar. pag. 317. cui & nos subscribimus. Qui plura desiderat, adeat Gronovium l. 4. c. 13. erudite de his disserentem. Ex valore quidem Folles & pretio æris infecti, deducit Vir hic doctissimus, Follem exstitisse uncialem. Sciendum tamen est, monetam haud fuisse, sed nummorum summam: maxima enim nummi ærei species à Constantino percussa, uti quidem hodie copiose adhuc supersunt, Sicilici solum pondus habet, seu quartam unciae partem. Appendi etiam nummos argenteos Constantinianos, majores & minores: istorum pondus ad 90. grana Parif. accedit; horum vero, 40. grana Parif. raro assequitur.

DE VALORE PECUNIÆ ATTICÆ.

Pecunia Græca, Attica imprimis, duplici modo taxanda est: primo pretio vero, quem-

quemadmodum nummum Romanum determinavimus; deinde habito respectu ad ejus pretium apud Romanos. Hi enim pecuniam peregrinam adeoque & Græcam, non inter nummos, sed inter merces ponebant, quod expresse testatur Volusius Mætianus, *Victoriat*us enim, inquiens, nunc tantundem valet, quantum *Quinarius* olim, ac peregrinus nummus loco mercis, ut nunc *tetradrachmum* & *drachma* habebatur. Ut adeo mirum videri non debeat, *Drachmam* Atticam æqualem æstimatam fuisse *Denario* apud Romanos, utut eum pondere superaverit. Si ergo argentum Græcum Romano simile sumatur, & sola ratio ponderis expendatur, proveniet ratio *Drachmæ* Atticæ ad *Denarium* Romanum eamquam proxime, qualis est inter 9 & 8. Neque enim adeo scrupulose minutias sectari licet ob argenti diversitatem. *Drachma* itaque Attica par erit 9. solidis Turon. Et quia *Drachma* sex *Obolos*, *Mina* 100. *Drachmas*, *Talentum* 60. *Minas* continebat, omnia jam plana sunt. Nummus *tetradrachmus* argenteus in specie *Stater* appellabatur. Sed aureus *Stater* *didrachmus* fuit, valuitque propterea *Ducatos* $2\frac{1}{2}$. cum tribus fere granulis; sed idem apud Græcos 20. *Drachmis* Att. argenteis æquipollebat, quod *Darici* aurei pretium etiam fuit. Paulo ponderosiores fuerunt *Stateres* *Cyziceni*, qui, teste *Demosthene* ad *Phormionem* 28. *Drachmas* Atticas, scil. argenteas, in *Dardania*

dania valebant; adeoque $3\frac{1}{2}$. Ducatos, pendebant, si quidem eadem argenti ad aurum ratio utrobique fuerit.

Ex argenteis nummis peregrinis aliquoties apud Livium & Ciceronem fit mentio *Cistophori*, $\kappa\iota\varsigma\theta\phi\omicron\rho\epsilon$, qui apud Rhodios cudebatur. Nomen habet, sic censente Hosto, lib. 3. cap. 11. à forma & effigie *Canephora* insculpta, *cistam*, cui sacrorum arcana inclusa erant, in sacris mysticis *Minerva* ferentis. Mihi tamen videtur, si à $\kappa\iota\varsigma\eta$ hoc nomen derivandum esset, potius $\kappa\iota\varsigma\eta\theta\phi\omicron\rho\epsilon$ dicendus fuisset, quemadmodum à $\nu\iota\kappa\eta$ dicitur $\nu\iota\kappa\eta\theta\phi\omicron\rho\epsilon$. Præterea omnes Rhodiorum nummi ab una facie præferunt caput Solis, ab altera vero florem, * quem Rosam vulgò interpretantur. Doctissimus Isaacus Vossius eundem existimat esse *Balaustium*, seu florem mali Punicæ, uti pluribus testatur Vir Illustriss. Ezech. Spanhemius, de Præst. & Usu Numism. ant. p. m. 273. Verum si rem propius inspiciamus, apparebit utique, ratione tum denominationis nummi, tum ipsius figuræ, haud alium hic exhiberi florem, quam qui à frutice producitur, qui à Dioscoride $\kappa\iota\varsigma\omicron\varsigma$, *Cistus* vocatur, ad cujus radices plantula subnascitur, *Hypocistis* dicta, cujus succus inspissatus magni olim usus erat in re medica & arte tinctoria. Figuram hujus fruticis elegantem præ aliis tradit celeberrimus Botanographus, Carolus Clusius, Histor.

Vid. Fig. V.

Plan.

Plantar. rar. Lib. 1. pag. 68. Quandoquidem vero in universum nummi Rhodiorum hunc florem ostendant, cujuscunque fuerint metalli & magnitudinis, adeoque singuli Cistophori nomen mereantur, Festi tamen auctoritas nos credere jubet, non nisi minutam nummi argentei speciem hoc nomine venire. Verba ejus supra jam sunt prolata. *Euboicum talentum nummo Græco septem millium & quingentorum cistophorum est, nostro quattuor millium denariorum.* Idem Festus alio loco hæc habet: *Talentorum non unum genus. Atticum est sex millium denarium, Rhodium & Cistophorum, quatuor millium, quingentorum denarium, Alexandrinum, duodecim millium denariorum. &c.* Appenso uno alteroque minutorum ejusmodi nummorum Rhodiorum, expertus sum, integriorum eorum grana Paris. 47. pondere assequi, quod cum Festi rationibus satis convenit. Manifestum hinc est, Cistophorum pretio nunc comparandum esse cum 5. solidis Turon. proxime.

Ceterum Romanos veteres Denarium suum cum Drachmâ Atticâ, præcipue qua nummus est non pondus, æquiparasse, satis, ut puto, supra à nobis fuit ostensum, unde 6000. Denarii aut 24. Sestertia Talentum conficiebant. Patet hoc præterea ex variis veterum scriptorum locis. Cicero pro Rabirio Postumo; *Quid vociferabere, inquit, decem millia talenta?*

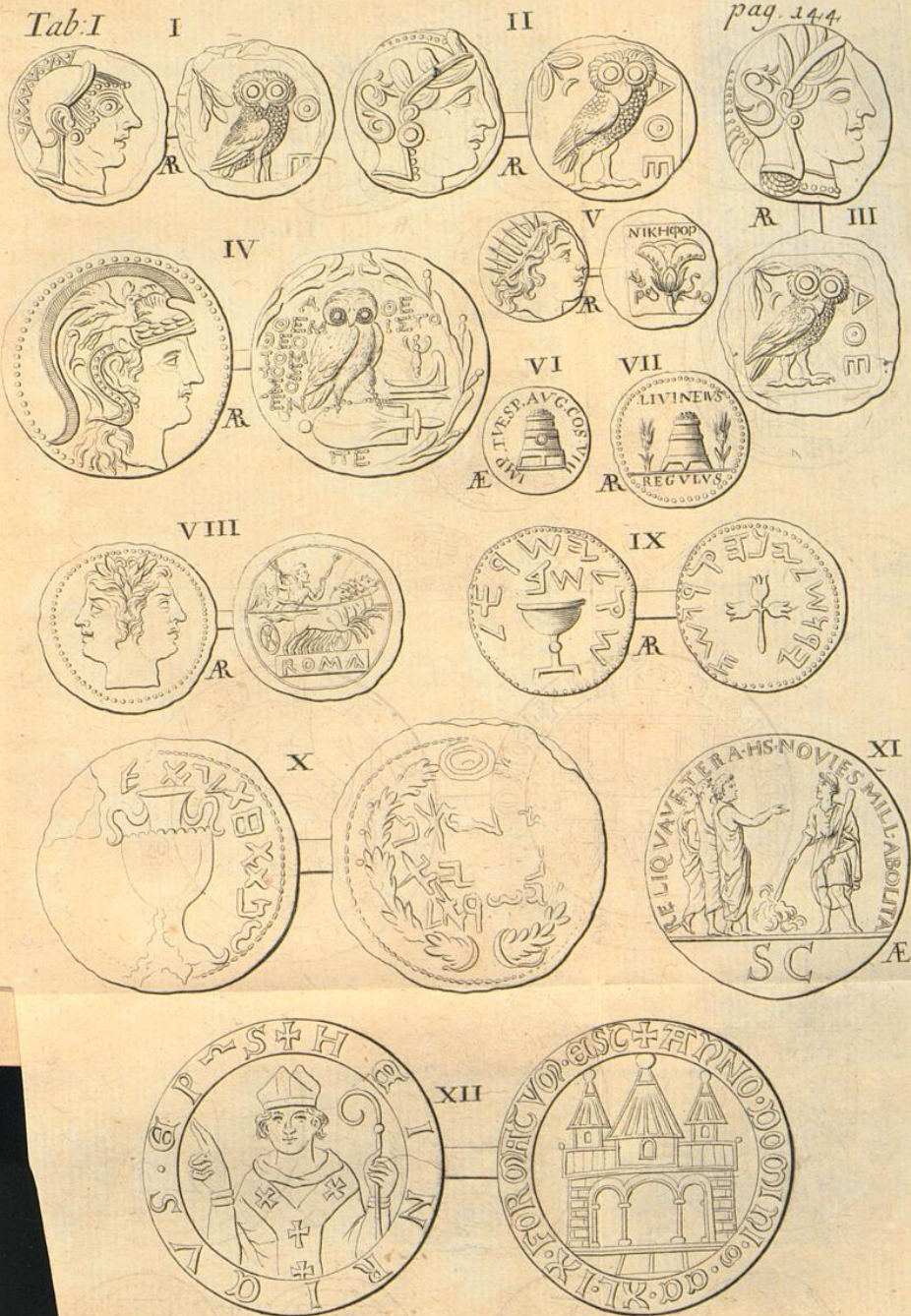
talen.

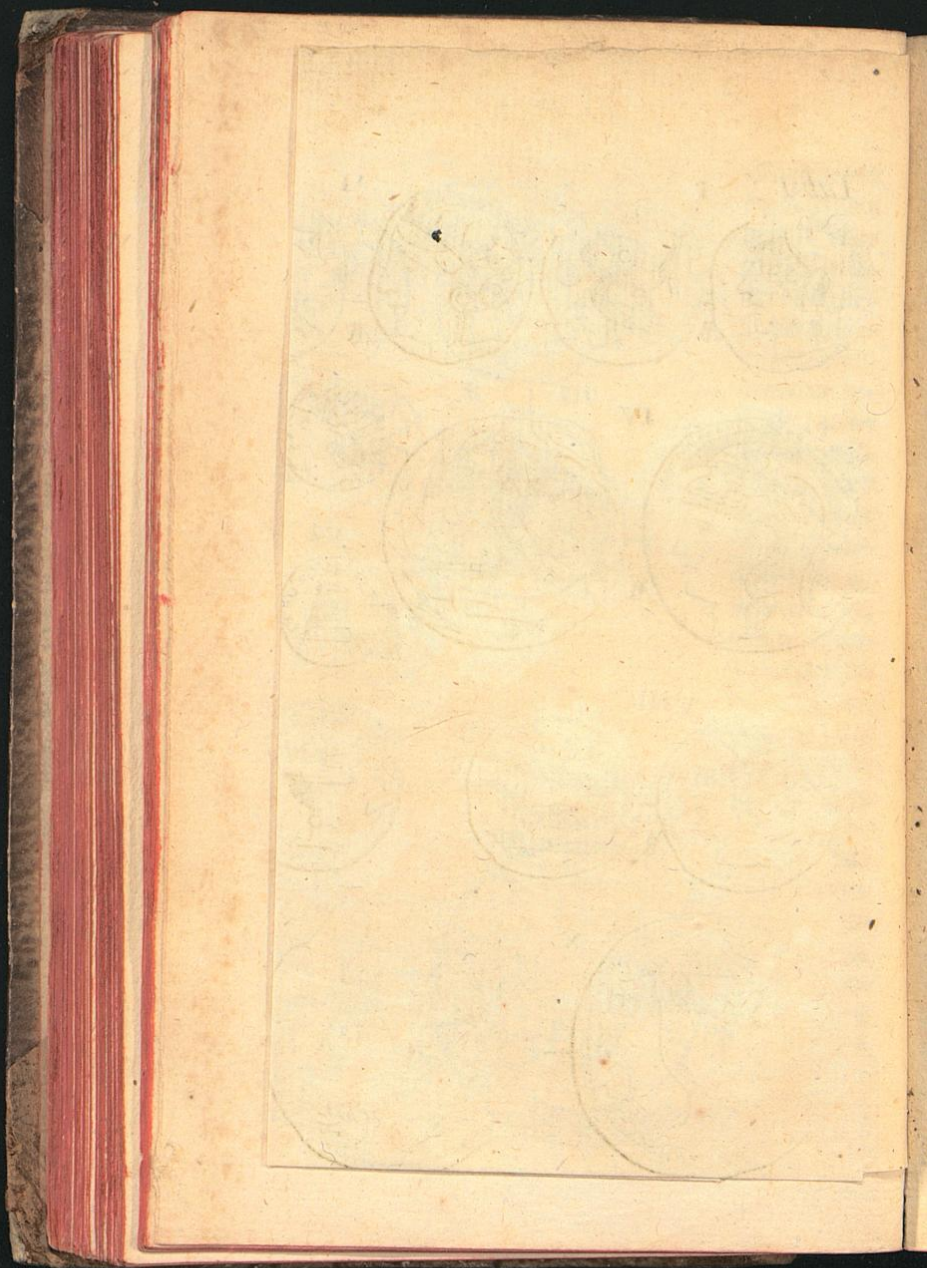
Tab. I

Tab. I

pag. 144

talentum Gabinio esse promissa? Huic videlicet per-
 blandus reperiendus fuit, qui hominem, ut ri-
 ris, avarissimum exoraret, sestertium bis milles
 & quadringenties ne magnopere contemneret. Summa
 hæc conficit 240000. Sestertia seu 60000000.
 Denarios pro decem millibus Talentum
 unde singulis competunt 24. Sestertia seu
 6000. Denarii. Livius lib. 34. hæc habet:
 Ingens numerus erat bello Punico captorum, quos
 Annibal, cum à suis non redimerentur, venun-
 dederat. Multitudinis eorum argumentum est,
 quod Polybius scribit, centum talentis eam rem
 Achæis stetit, cum quingenos denarios præium in
 capita, quod redderetur dominis, stitissent.
 Mille enim ducentos ea ratione Achæa habuit.
 Subducto calculo, pro centum Talentis
 600000. Denarii proveniunt, adeoque pro
 singulis 6000. Denarii, ut prius. Apud
 Senecam l. 10. controversiarum Marci, Con-
 trov. quæ inscribitur Parrhasii Prometheus, se-
 quentia leguntur: Asinius, qui bellum cum
 omnibus Atticis gerebat, cum donaret ei Casar
 talentum, in quo viginti quatuor sestertia sunt,
 Atheniensium more, ἢ πρόδες, φησὶν, ἢ ἀφέλε,
 ἢ αὐτὸν ἢ ἰ. e. aut auge, dixit, aut
 minue, ne Atticum sit.

DE
VALORE PECUNIÆ VET-
TERUM HEBRÆORUM.

DE pecunia seu nummis Hebræorum veterum id monuisse sufficit, *Siclum*, si eadem ratione uti supra Denarius Rom. cum nummis hodiernis comparetur, inveniri proxime æqualem 30. Solidis seu Assibus Turonicis, aut semissi Uncialis Imperialis, unde reliqua facile deducuntur. Præter Siclum ejusque partes, in V. Testamento sæpius occurrit vox *Keseph*, quam Siclum vertit melior pars Interpretum. *חזא* aliis est quarta, aliis dimidia Sicli pars. *Adarkon* seu *Darkemon*, Esdr. VIII. 27. Nehem. VII. 71. aureus est, forte idem quod Daricus, alii ad Drachmam referunt. De *Kesitab*, Genes. XXXIII. 19. Jos. XXIV. 32. Job. XLII. 11. dubium est, an nummus an vero pecus intelligatur. Species nummorum, quorum in N. Testamento frequens sit mentio, sunt: *Δραχμή*, Drachma, Luc. XV. 8. *Denarius*, *Δωάριον*, Matth. XX. 2. seqq. XXII. 19. Marc. XIV. 5. Luc. X. 35. Joh. VI. 7. XII. 5. *Assarium*, *Ασάριον*, Matth. X. 29. Luc. XII. 6. *Quadrans*, *Κοδράντης*, Matth. V. 26. *Leptum* seu *Minutum*, *Λεπτόν*, quod est quadrantis dimidium, Marc. XII. 42. Luc. XII. 59. XXI. 2. Extra controversiam vero est, Denarium, Assen,

Assen, Quadrantem Romanorum hic intelligi. *Αργύριον*, *Argenteus*, cujus meminit Matth. XXVI. 15. XXVII. 3. saniores scriptores interpretantur per Siclum, estque verosimile vel ob citatum cap. XXVII. 10. Prophetæ testimonium. Conferantur quæ habent Hostus, Vilalpandus, Waserus, Schickhardus, Hottingerus, de Numm. Hebr. aliique.

